

DOI: [10.32702/2307-2105-2020.11.67](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.11.67)

УДК 332.012.322:33

О. Ю. Мелих,
к. е. н., доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль
ORCID ID: 0000-0002-3730-4425

ЗАОЩАДЖЕННЯ ДОМОГОСПОДАРСТВ: СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА РОЛЬ ТА ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ В УКРАЇНІ

О. Melykh
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Finance named after S.I.Yuriy,
West Ukrainian National University, Ternopil

HOUSEHOLD SAVINGS: SOCIO-ECONOMIC ROLE AND TRENDS IN UKRAINE

У статті розкрито вплив заощаджувального процесу домогосподарств на макроекономічний розвиток країни. Обґрунтовано, що домогосподарства, розміщуючи особисті заощадження, на депозитних рахунках, інвестуючи їх в цінні папери, забезпечують насичення ресурсами фінансового ринку, яке є невід'ємною передумовою стійких темпів економічного зростання в країні. Узагальнено мотиви, якими керується населення у процесі формування заощаджень та виборі їх форми. Здійснено моніторинг заощаджень населення України. Доведено, що до 2014 р. щорічні заощадження домогосподарств України формувалися на достатньо високому рівні (понад 7% сукупних доходів населення), а з 2015 р. по 2018 р. вони не перевищували 2% сукупного номінального доходу й за підсумками 2019 р. скоротились на 116,2 млрд. грн. Обґрунтовано, що негативні тенденції, які на даний час спостерігаються в заощаджувальній поведінці домогосподарств України, зумовлені низькими темпами зростання реальних доходів населення, необхідністю вимушеного переселення, відновлення майна, лікування й реабілітації постраждалих внаслідок військового конфлікту на сході країни, зростанням витрат на житлово-комунальні послуги. Окреслено стратегічні напрями оптимізації державної політики щодо залучення заощаджень вітчизняних домогосподарств в економіку країни.

The article reveals the impact of the household savings process on the macroeconomic development of the country. It is substantiated that households ensure the saturation of the financial market with resources through placement of personal savings in deposit accounts, investment in securities, thus providing an integral prerequisite for sustainable economic growth in the country. The motives that guide the population in the process of forming savings and choosing their form are generalized. It is proved that, mainly, households are motivated to save by the need to create a reserve for future expenses, financial independence and future descendants (for example, to cover the costs of children's education, leaving an inheritance to ensure the future of relatives, etc.). Several conclusions are made based on the conducted monitoring of the savings of the Ukrainian population. First, low growth rates of real income, which decreased by 31.9% in 2014-2015 and

have not yet returned to the 2013 levels, negatively affect the propensity of the population to save (since 2015, savings have not exceeded 2% of annual income of Ukrainians). Second, Ukrainian households predominantly keep their savings in an unorganised form and, in particular, cash (as of the end of 2019, the population had UAH 350 billion in its hands, while the total deposits in commercial banks amounted to only UAH 576.1 billion). Third, lion's share of organized savings of Ukrainian households are deposits in commercial banks, which, due to distrust in the banking system, are generally short-term.

The directions of optimizing the state policy on attraction of household savings in economy of the country are outlined. They include creating conditions for sustainable growth of real incomes, preventing the unwinding of the inflationary spiral, optimization of tax policy regarding taxation of household investment income, strengthening household confidence in the banking system of Ukraine, expanding the geographical structure and reviving the development of non-banking and contractual financial institutions, expanding the list of financial services and products provided to households with temporarily free cash, improving the current system securing the financial resources of the population placed on the financial market, and conducting educational and outreach work among the population on the opportunities and benefits of financial instruments.

Ключові слова: *заощадження; доходи; витрати; домогосподарства; інвестиційні ресурси; економічний розвиток.*

Keywords: *savings; income; expenses; households; investment resources; economic development.*

Постановка проблеми. Одним із елементів фінансової системи країни, що являє собою цілісний механізм є фінанси домашніх господарств. Взаємодіючи з державою, організаціями, підприємствами, інститутами ринку фінансових послуг, домогосподарства виступають важливими суб'єктами фінансових відносин. Зокрема, розміщуючи особисті заощадження, на депозитних рахунках, інвестуючи їх в цінні папери вони забезпечують насичення ресурсами фінансового ринку, що є невід'ємною передумовою стійких темпів економічного зростання в державі.

Оскільки в Україні з 2014 року спостерігається суттєве скорочення притоку прямих іноземних інвестицій, через соціально-економічну нестабільність та військовий конфлікт на сході, одним із ключових завдань уряду є розробка ефективної внутрішньої інвестиційної політики.

Сьогодні Україна змушена головним чином орієнтуватись на внутрішні джерела інвестицій. Саме тому, проблема формування заощаджень населення та їх мобілізації як інвестиційних ресурсів є досить актуальною та потребує вивчення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фінансова поведінка, процес формування заощаджень домашніх господарств були предметом дослідження усіх найвідоміших шкіл економічної теорії. Так, вивчення окремих аспектів формування та стимулювання заощаджень населення займалися такі зарубіжні та українські науковці як: В. Булавинець, І. Власова, В. Дорош, О. Драган, В. Заяць, Дж. Кейнс, Т. Кізима, В. Коваленко, В. Крупа, Г. Македон, О. Мітал, Ф.-Е. Модільяні, Т. Павлюк, Б. Пшик, Р. Циток, Р. Ціщик, С. Юдіна та ін.

Відаючи належне напрацюванням вчених-економістів з даної проблематики, слід зауважити, що існує потреба в її подальшому дослідженні. Недостатньо вивченими залишаються питання залучення неорганізованих заощаджень домогосподарств в економіку України, особливо враховуючи психологічні особливості населення та мотиви його поведінки в умовах економічної та політичної кризи.

Постановка завдання. Оскільки сукупні заощадження домогосподарств є не лише ознакою фінансового благополуччя останніх, але і виступають вагомим джерелом інвестицій в економіку країни, саме тому, метою дослідження є вивчення економічних відносин у сфері формування заощаджень домогосподарств України для виявлення тенденцій та розроблення пропозицій щодо підвищення стимулювання процесів залучення останніх як джерела фінансового забезпечення економічного зростання.

Виклад основного матеріалу. Поточний рівень життя формує фінансову поведінку населення, яка сприяє або перешкоджає економічному зростанню країни. Рішення домогосподарств щодо розподілу їх доходів на витрати і заощадження, а також способи використання останніх безумовно впливають на економічні можливості держави та підвищення добробуту самого населення.

Як справедливо зазначає М. Савлук [13], роль заощаджень домогосподарств доцільно розглядати в чотирьох площинах: економічній, фінансовій, соціальній та політичній.

На наш погляд, економічна роль заощаджень домогосподарств полягає в тому, що вони сприяють кращому задоволенню та урізноманітненню потреб населення й безпосередньо впливають на обсяг ВВП та національного доходу (див. рис. 1).

Рис. 1. Роль заощаджень домогосподарств у соціально-економічному розвитку суспільства

Примітка: розроблено автором за даними [5; 13]

Саме зростання заощаджень населення стимулює поживлення споживчого та інвестиційного попиту економічних суб'єктів й ділової активності практично у всіх секторах національної економіки. У свою чергу, завдяки цьому забезпечується мультиплікативний вплив на обсяг національного виробництва та формуються умови для довгострокових тенденцій економічного зростання.

На процес формування заощаджень впливають різні чинники, які мають не лише макроекономічну природу, але пов'язані із особливостями поведінки членів домогосподарств. Мотиви, якими керується населення у процесі формування заощаджень та виборі їх форми є досить різноманітними. Проте, в основному, заощаджувати домогосподарства спонукає необхідність формування резерву для забезпечення покриття майбутніх витрат, фінансової незалежності й майбутнього нащадків (до прикладу, покриття витрат за навчання дітей, залишення спадку для забезпечення майбутнього рідних, тощо).

Україна є однією із найбідніших країн Європи і поступається деяким країнам Латинської Америки та Африки.

Як стверджують експерти для економічного зростання необхідні інвестиції обсягом 27-35% від ВВП. Проте, впродовж останніх років валові заощадження в Україні (заощадження населення, підприємств, держави) не перевищують 15% ВВП. В той час, як значення даного показника в Китаї перевищує 45% ВВП, 30% - у Киргизстані, Індонезії, Індії, Шрі-Ланці. При чому, 61% валових заощаджень в Індії забезпечують домогосподарства, 35% - підприємства, 4% - державний сектор. В Україні ж понад 60% валових заощаджень забезпечують нефінансові корпорації, а домогосподарства – лише 20%. Як результат, спостерігаємо стрімке економічне зростання в Індії та економічну рецесію або незначні темпи зростання в Україні [4].

За підсумками 2018 р., (див. табл. 1) частка заощаджень домогосподарств України у ВВП становила лише 0,5%, зменшившись, порівняно з 2013 р. на 7,1 п.п. У 2019 р., вперше за останні сім років, спостерігалось скорочення сукупних заощаджень домогосподарств на суму 2,9% ВВП.

Таблиця 1.

Окремі макроекономічні показники України та їх вплив на заощаджувальну поведінку домогосподарств у 2013-2019 рр.

Показники	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
ВВП, млрд. грн.	1522,6	1586,9	1988,5	2383,1	2982,9	3558,7	3974,6
Номинальний темп росту ВВП, %	104,36	104,22	125,31	119,85	125,2	119,3	111,7
Реальний темп росту ВВП, %	100,0	93,4	90,2	102,3	102,5	103,4	103,2
ВВП на одну особу, тис. грн.	33,47	36,90	46,41	55,85	70,22	84,19	94,50
Заощадження домогосподарств, млрд. грн.	116,2	30,8	31,1	12,6	30,7	16,7	-116,2
Темп приросту заощаджень, %	11,1	-73,5	1,0	-59,5	143,7	-45,6	-595,8
Частка заощаджень у ВВП, %	7,6	2,0	1,6	0,5	1,0	0,5	-2,9
Сукупні ресурси в середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство:							
- у грн.:	4470,5	4563,3	5231,7	6238,8	8165,2	9904,1	12118,5
- у % до попереднього року	107,9	102	115	119	131	121,3	122,4
Індекс споживчих цін, %	100,5	124,9	143,3	112,4	116,4	109,8	104,1

Примітка: розраховано й побудовано автором за даними [7; 6]

До 2014 р. заощадження українців формувалися на достатньо високому рівні. До прикладу, у 2013 році частка заощаджень домогосподарств України становила 7,5% їх сукупних доходів (див. табл. 2), в той час як у Бельгії значення зазначеного показника дорівнювало 9,9%, Австрії – 6,6%, Канаді – 5,2%, Греції – 3,9%, Фінляндії – 1,0%, Естонії – -0,5% [10].

Таблиця 2.

Динаміка сукупних доходів, витрат і заощаджень населення України у 2005 – 2019 рр.

Рік	Сукупні доходи населення		Витрати населення		Щорічні заощадження населення		Питома вага заощаджень у доходах, %
	млрд. грн.	Темп приросту, %	млрд. грн.	Темп приросту, %	млрд. грн.	Темп приросту, %	
2005	381,4	-	335,8	-	45,7	-	11,98
2006	472,1	23,8	427,9	27,4	44,2	-3,3	9,36
2007	623,3	32,0	575,5	34,5	47,8	8,1	7,67
2008	845,6	35,7	793,6	37,9	52,0	8,8	6,15
2009	894,3	5,8	813,9	2,6	80,4	54,6	8,99
2010	1 101,2	23,1	939,3	15,4	161,9	101,4	14,70
2011	1 266,8	15,0	1 143,6	21,8	123,1	-24	9,72
2012	1 457,8	15,1	1 353,2	18,3	104,6	-15	7,18
2013	1 548,7	6,2	1 432,5	5,9	116,2	11,1	7,50
2014	1 516,8	-2,1	1 486,0	3,7	30,8	-73,5	2,03
2015	1 772,0	16,8	1 740,9	17,2	31,1	0,97	1,76
2016	2 051,3	15,8	2 038,7	17,1	12,6	-59,5	0,61
2017	2 652,1	29,3	2 621,4	28,6	30,7	143,7	1,16
2018	3 219,5	21,4	3 202,8	22,2	16,7	-45,6	0,52
2019	3 699,3	14,9	3 815,5	19,1	-116,2	-595,8	-6,1

Примітка: розраховано та побудовано автором за даними [7]

Проте, у 2014 р., під впливом фінансово-політичних потрясінь, питома вага заощаджень у доходах домогосподарств знизилась до 2,03%, що на 5,47 в.п. та на 12,67 в.п. менше порівняно з 2013 р. та 2010 р. відповідно.

З 2015 р. по 2018 р., щорічні заощадження домогосподарств України не перевищували 2% сукупного номінального доходу, а за підсумками 2019 року вони скоротились на 116,2 млрд. грн.

Таким чином, негативні тенденції, які на даний час спостерігаються в заощаджуваній поведінці домогосподарств України зумовлені низькими темпами зростання реальних доходів населення, які скоротились на 31,9% у 2014-2015 рр. ще не досягли рівня 2013 р., необхідністю вимушеного переселення, відновлення майна, лікування й реабілітації постраждалих внаслідок військового конфлікту на сході країни, зростанням витрат на житлово-комунальні послуги, які за підсумками 2019 р. становлять 14,6% сукупних витрат сімей, що на 5,4 в.п. більше порівняно з 2010 р.

Мотиви, які спонукають домогосподарства до заощаджень видозмінюються під впливом ендогенних та екзогенних факторів. Так, згідно теорії абсолютного доходу Дж. М. Кейнса, основним фактором, що спонукає

населення до збільшення заощаджень є зростаючий дохід. При цьому, при скороченні останнього, насамперед зменшуються заощадження, а споживання є незмінним [2].

В Україні у 2013-2019 рр. спостерігалось суттєве зростання середньомісячних сукупних ресурсів домогосподарств (з 4470,5 грн. до 12118,5 грн. або на 271%) (див. табл. 1). Проте, варто наголосити, що стрімке зростання доходів населення в цей час було спричинене інфляційними процесами (рівень цін у 2014-2015 рр. зріс на 68,2%) й підвищенням рівня мінімальної заробітної плати у 2017-2019 рр. на 2573 грн. (з 1600 грн. до 4173 грн.). Як наслідок, реальні доходи, незважаючи на зростання у 2016-2019 рр. на 30,3%, поки що не досягли рівня 2013 р., що негативно впливає на схильність населення до заощаджень.

Оскільки у структурі сукупних ресурсів домогосподарств домінує оплата праці, тому саме вона є індикатором, що визначає загальний життєвий рівень та ощадно-інвестиційну поведінку населення. В Україні станом на 01.01.2020 р. середня заробітна плата становила 397 євро (див. рис. 2), в той час у Польщі значення даного показника становило 1114 євро, у Чехії – 1250 євро, у Румунії – 742 євро. Таким чином, Україна за рівнем середньої заробітної плати в декілька разів відстає від найбідніших країн ЄС.

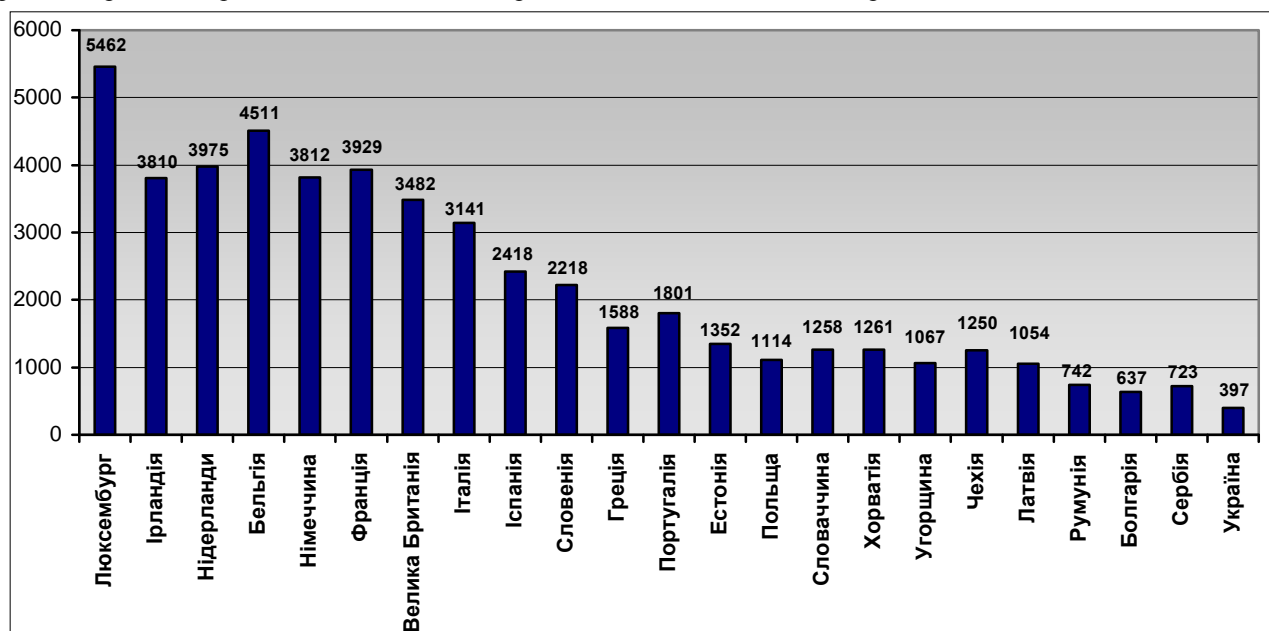

Рис. 2. Середня заробітна плата у деяких європейських країнах за станом на 1.01.2020 р., євро

Примітка: побудовано автором за даними [12]

Мотивація домашніх господарств до заощаджень характеризується не лише доходами, але і витратами. Впродовж останніх років в Україні майже 50% витрат домогосподарств спрямовується на придбання продуктів харчування, в той час, як у розвинутих країнах домогосподарства витрачають на харчування не більше 30% сукупного доходу сім'ї. Дана тенденція також є однією з причин низької схильності українців до заощаджень.

Домінуючою формою заощаджень українських домогосподарств виступають неорганізовані заощадження і, зокрема готівкові накопичення. Більше 50% українців вважають, що найоптимальнішою формою заощаджень є готівка. Так, за підсумками 2019 р. на руках у населення перебувало 350 млрд. грн., в той час як сукупні депозитні вкладення останніх становили лише 576,1 млрд. грн.

Джерелом внутрішніх інвестицій в національну економіку виступають лише організовані заощадження. Зростання організованих заощаджень домогосподарств є свідченням не лише зростання добробуту населення, але і підвищення довіри до фінансово-кредитних інститутів та держави в цілому.

Окрім економічної ролі (сприяння розвитку як підприємств, так і держави в цілому), заощадження населення відіграють і важливу соціальну роль. По-перше, вони забезпечують «запас міцності» за умов кризи. По-друге, схильність до заощаджень і можливість її реалізувати в сприятливих інституційних умовах задають довгострокові стратегії соціально-економічної поведінки. Це пов'язано з інвестиціями в освіту, здоров'я, в кінцевому підсумку – у розвиток людського потенціалу, що стабілізує соціально-економічну ситуацію і позитивно впливає на перспективи інноваційного розвитку країни [1, с. 5].

Таким чином, активна участь населення в ощадних, кредитних та страхових програмах має позитивний вплив на соціально-економічне життя в країні.

В умовах низького рівня розвитку фінансового ринку України, провідну роль у акумуляції заощаджень домогосподарств відіграють комерційні банки.

Популярність депозитів, порівняно з іншими формами організованих заощаджень в Україні, зумовлена рядом їх переваг: отримання фіксованого, передбачуваного доходу; можливість отримання інших банківських послуг; гарантоване відшкодування коштів у випадку банкрутства банку за рахунок Фонду гарантування вкладів фізичних осіб; регулювання банківських операцій з боку НБУ; захищеність від крадів.

Так, сукупні обсяги заощаджень домашніх господарств України у формі депозитних вкладень на рахунках в комерційних банках за підсумками 2019 р. становили 576,1 млрд. грн. (див. рис. 3.). Хоча, упродовж 2016-2019 рр. призупинили діяльність 42 банківські установи, діючим комерційним банкам вдалось зупинити тенденцію скорочення депозитів населення, які у 2014-2015 рр. зменшились на 7% і забезпечити зростання останніх. В цілому, за підсумками 2019 р. депозити домогосподарств зросли у річному вимірі на 8,6% (до 576,1 млрд. грн.) та на 40% порівняно з 2015 р.

Незважаючи на позитивний абсолютний приріст з 2016 р. депозитів домогосподарств залучених комерційними банками, у клієнтському портфелі домінують вклади на вимогу (за підсумками 2019 р. – 41,7%). Досить помітною є тенденція до скорочення строкового ресурсу – депозитів розміщених на термін понад два роки (до 0,9% або на 6,4 в.п. з 2012 р. по 2019 р.). Тому, за таких умов, немає підстав говорити про відновлення довіри населення до комерційних банків.

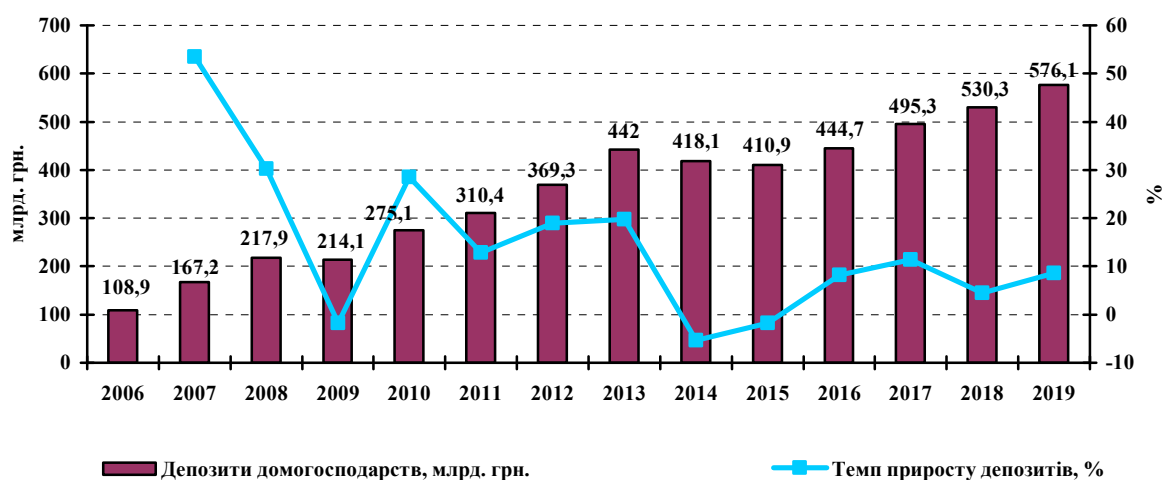

Рис. 3. Депозити домогосподарств України у 2006 – 2019 рр.

Примітка: розраховано та побудовано автором за даними [8]

Варто наголосити, що Україна входить у трійку світових лідерів за частотою системних банківських криз. За останні 20 років кризові явища в банківській сфері України траплялися тричі. Прямі втрати всієї економіки від останньої кризи (2014-2016 рр.) становили майже 40% ВВП [11].

Домінування у структурі депозитів населення вкладів на вимогу та терміном до 1 року зумовлює строкову незбалансованість активів та пасивів комерційних банків, що, у свою чергу, потребує негайного вирішення зазначеної проблеми. Як переконливо доводить світова практика, одним із дієвих засобів стабілізації депозитів, як джерела банківських ресурсів, є надання додаткових гарантій надійності та безпеки вкладникам, що досягається через страхування депозитних вкладів.

Доцільним є запровадження комбінованої системи гарантування депозитних вкладів населення в Україні, в якій система базового гарантування вкладів на суму до мінімального ліміту через Фонд гарантування вкладів фізичних осіб доповнюється системою додаткового гарантування вкладів на суму більше ліміту через систему страхового ринку [3, с. 281].

Залучати заощадження домашніх господарств України можуть не лише банківські установи, але і небанківські, зокрема кредитні спілки, які являються ефективним інститутутом в акумулюванні грошових коштів і задоволенні соціально-економічних потреб. У сучасних умовах розвитку, економіки сектор небанківських фінансових послуг України, і, насамперед, сфера кредитних спілок (КС), характеризується великим хоча і нереалізованим потенціалом.

І хоча роль кредитних спілок у перетворенні тимчасово вільних коштів домогосподарств у організовані заощадження є незначною, ці фінансові посередники також приймають участь у трансформації тимчасово вільних фінансових ресурсів домогосподарств у капітал для надання позичок своїм членам.

В Україні спостерігається не тільки скорочення кількості комерційних банків, але і кредитних спілок та їх членів. При цьому, серед останніх переважають особи, які звертаються за послугами до кредитних спілок виключно з метою отримання позик. За підсумками 2019 р. кількість членів кредитних спілок, які мали внески на депозитних рахунках становила лише 4,6% від загальної їх кількості, а сума депозитних вкладень (див. табл. 3) становила 1208,6 млн. грн., зрісши порівняно з 2015 р. на 41%. При цьому, в структурі депозитів громадян України в кредитних спілках, на відміну від депозитів домогосподарств у комерційних банках, домінують довгострокові вклади, які становлять близько 75%.

Таблиця 3.

Динаміка обсягу депозитів залучених кредитними спілками України від домогосподарств у 2015-2019 рр.

Показники	2015	2016	2017	2018	2019
Депозити:					
- млн. грн.;	855,2	831,8	937,0	1045,7	1208,6
- темп приросту, %.	-13,6	-2,8	12,7	11,6	15,6
Обсяг депозитів в розрахунку на 1-го вкладника, грн.	32271,7	20238,4	43179,7	59414,7	57827,8

Примітка: розраховано та побудовано автором за даними [9]

Діяльність контрактних фінансових інститутів (недержавних пенсійних фондів, страхових, фінансових компаній, інститутів спільного інвестування) у формуванні ощадно-інвестиційної поведінки населення складає конкуренцію комерційним банкам, але все ще продовжує залишатися менш популярною серед українських домогосподарств.

До прикладу, у розвинутих країнах система недержавного пенсійного забезпечення, крім реалізації соціальної функції, виконує функцію акумулювання коштів населення та трансформації їх у довгострокові інвестиційні ресурси.

Серед фінансових установ, які надають послуги у сфері недержавного пенсійного забезпечення в Україні, за чисельністю, домінують недержавні пенсійні фонди (НПФ). При цьому, 72,3% діючих в Україні НПФ зосереджено у м. Києві, що, у свою чергу, ускладнює доступ до них населення переважної більшості регіонів.

В Україні з 2014 р. спостерігається стабільне зростання обсягу заощаджень домогосподарств, залучених недержавними пенсійними фондами у формі пенсійних внесків. Так, з 2014 р. по 2019 р. вони збільшилися з 71,6 млн. грн. до 222,7 млн. грн. (див. табл. 4). За період, що аналізується, у 2017-2018 рр. спостерігались найвищі темпи приросту пенсійних внесків фізичних осіб, які становили 34,5% та 38,5% відповідно. При цьому, переважна більшість учасників НПФ це особи віком від 25 до 50 років, які становлять за підсумками 2019 р. 57,1%. Водночас, упродовж 2015–2019 рр. спостерігалось послаблення участі осіб до 25 років у програмах НПФ (їх питома вага серед учасників скоротилась на 6,6 в.п.) та пошквнення участі в програмах недержавного пенсійного забезпечення осіб старше 60 років (їх частка серед учасників НПФ зросла з 3,1% до 16%).

Таблиця 4.

Динаміка пенсійних внесків домогосподарств до недержавних пенсійних фондів у 2014-2019 рр.

Показники	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Пенсійні внески від фізичних осіб, млн. грн.	71,6	80,5	92,4	124,3	172,1	222,7
Абсолютний приріст, млн. грн.	5,1	8,9	11,9	31,9	47,8	50,6
Темп зростання, %	107,7	112,4	114,8	134,5	138,5	129,4

Примітка: розраховано та побудовано автором за даними [9]

Діяльність недержавних пенсійних фондів у сфері залучення коштів громадян поки що не відіграє визначальної ролі у формуванні заощаджень домогосподарств. Такий висновок випливає з того, що питома вага коштів домогосподарств України, залучених недержавними пенсійними фондами у 2019 р. становила лише 0,04% у загальному обсязі заощаджень залучених банками, кредитними спілками та недержавними пенсійними фондами України.

Висновки. Заощаджувальна поведінка домогосподарств України, на сучасному етапі економічного розвитку, характеризується наступними особливостями: низькі темпами зростання реальних доходів населення, які скоротилися на 31,9% у 2014-2015 рр. ще не досягли рівня 2013 р., негативно позначаються на схильності населення до заощаджень (з 2015 р. заощадження не перевищують 2% щорічних доходів українців); домінуючою формою заощаджень українських домогосподарств виступають неорганізовані заощадження і, зокрема, готівкові накопичення (за підсумками 2019 р. на руках у населення перебувало 350 млрд. грн., в той час як сукупні депозитні вкладення останніх в комерційних банках становили лише 576,1 млрд. грн.); лівову частку організованих заощаджень домогосподарств України становлять депозитні вкладення в комерційних банках для яких, через недовіру до банківської системи, характерна короткостроковість, що, у свою чергу, зумовлює строкову незбалансованість активів та пасивів комерційних банків.

Перешкодами на шляху трансформації заощаджень домогосподарств у інвестиції в національну економіку є як проблеми самих домогосподарств (низький рівень фінансового благополуччя й фінансової освіченості, недовіра до фінансової системи держави через періодичне знецінення гривні й ліквідацію фінансових установ), так і проблеми загальнодержавного рівня (відсутність повноцінного національного фінансового ринку, обмежена пропозиція фінансових послуг та спеціальних інвестиційних інструментів, призначених для роздрібного інвестора, недостатнє державне стимулювання ощадно-інвестиційної поведінки домогосподарств тощо).

Тому, на даний час, вкрай необхідним є розроблення і впровадження дієвих механізмів сприяння зростанню й залучення заощаджень населення України в економіку держави. Серед найбільш пріоритетних напрямів варто виділити: створення передумов для стійких темпів зростання реальних доходів населення; недопущення розкручування інфляційної спіралі; оптимізацію податкової політики в сфері оподаткування інвестиційних доходів домогосподарств; посилення довіри домогосподарств до банківської системи України; розширення географічної структури й поживлення розвитку небанківських і контрактних фінансових інститутів; розширення переліку фінансових послуг та продуктів, що надаються домогосподарствам-власникам тимчасово вільних грошових коштів; створення належних умов для диверсифікації портфеля заощаджень населення; удосконалення чинної системи захисту фінансових ресурсів населення розміщених на фінансовому ринку; проведення просвітницької та роз'яснювальної роботи серед населення щодо можливостей та переваг фінансових інструментів.

Література.

1. Власова І. В. Заощадження населення як інвестиційний ресурс економіки. *Економіка: теорія та практика*. 2016. № 2. С. 4 – 7.
2. Кейнс Дж. *Общая теория занятости, процента и денег*. Москва: Гелиос АРВ, 1999. 352 с.
3. Коваленко В. В., Сергеева О. С. Заощадження населення у забезпеченні фінансових ресурсів банків. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 28. С. 275 – 283.
4. Країна проїдання. Чому влада не стимулює Українців заощаджувати? *Економічна правда*. 2019. 26 серпня. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2019/08/26/650910/> (дата звернення: 25.09.2020 р.).
5. Крупа В. Р. Формування заощаджень домогосподарств та їх вплив на соціально-економічний розвиток країни. *Вісник Одеського національного університету*. Економіка. 2013. Т. 18, Вип. 1(1). С. 178 – 182. DOI: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2013_18_1%281%29_41.
6. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/> (дата звернення: 20.10.2020 р.).
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 20.10.2020 р.).
8. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#1ms> (дата звернення: 20.01.2020 р.).
9. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг). URL: <https://nfp.gov.ua/> (дата звернення: 25.10.2019 р.).
10. Павлюк Т.І., Урбанович В.А. Аналіз динаміки та структури заощаджень населення України. *Науковий огляд*. 2016. №9(30). DOI: <http://oaji.net/articles/2016/797-1479503144.pdf>.
11. Показник бідності. Майже половина українців не має заощаджень. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/bidnist-v-ukrajini-majzhe-polovina-ukrajintsiv-ne-maje-zaoshchadzen-2511263.html>. (дата звернення: 25.10.2019 р.).
12. Розміри заробітної плати в Європі. URL: <https://migrant.biz.ua/dovidkova/emigracia/zarplata-v-ievropi.html> (дата звернення: 25.10.2020 р.).
13. Савлук М. Грошові заощадження населення як ресурс фінансового ринку. *Роль грошових заощаджень населення в розбудові економіки України*: матер. наук.-практ. конф. / Наук. ред. А. М. Мороз. (Київ, 19 лютого 2002 року). К.: КНЕУ, 2002. С. 8 – 15.

References.

1. Vlasova, I. V. (2016), "Population savings as an investment resource of the economy", *Ekonomika: teoriia ta praktyka*, vol. 2, pp. 4 – 7.
2. Kejn's, Dzh. (1999), *Obshhaja teorija zanjatosti, procenta i deneg* [General theory of employment, interest and money], Gelios ARV, Moscow, Russia.
3. Kovalenko, V.V. and Serhieieva, O.S. (2019), "Savings of the population in providing financial resources of banks", *Infrastruktura rynku*, vol. 28, pp. 275 – 283.
4. Novikov, V. (2019), "Country of consumption. Why the government does not encourage Ukrainians to save?", *Ekonomichna Pravda*, [Online], available at: <https://www.epravda.com.ua/publications/2019/08/26/650910/> (Accessed 25 September 2020).
5. Krupa, V. R. (2013), "Formation of household savings and their impact on the socio-economic development of the country", *Visnyk Odes'koho natsional'noho universytetu. Seriya: Ekonomika*, vol. 18, no. 1(1), pp. 178-182, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2013_18_1%281%29_41 (Accessed 5 November 2020).
6. Internet resource of the Ministry of Finance (2020), available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/> (Accessed 20 October 2020).
7. Official site of the State Statistics Service of Ukraine (2020), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 20 October 2020).
8. Official site of the National Bank of Ukraine (2020), available at: <https://bank.gov.ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#1ms> (Accessed 25 October 2020).
9. Official site of the National Commission for State Regulation of Financial Services Markets (2020), available at: <https://nfp.gov.ua/> (Accessed 25 October 2020).

10. Pavliuk, T.I. and Urbanovych, V.A. (2016), "Analysis of the dynamics and structure of savings of the population of Ukraine", *Naukovyj ohliad*, vol. 9(30), available at: <http://oaji.net/articles/2016/797-1479503144.pdf> (Accessed 20 October 2020).
11. Official site of Radio NV (2018), "Poverty indicator. Almost half of Ukrainians have no savings", available at: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/bidnist-v-ukrajini-majzhe-polovina-ukrajintiv-ne-maje-zaoshchadzen-2511263.html> (Accessed 25 October 2020).
12. Legal support of migrants (2020), "Wage rates in Europe", available at: <https://migrant.biz.ua/dovidkova/emigracia/zarplata-v-ievropi.html> (Accessed 25 October 2020).
13. Savluk, M (2002), "Cash savings of the population as a resource of the financial market", *Materialy naukovo-praktychnoi konferentsii. Rol' hroshovykh zaoschadzen' naseleння v rozbudovi ekonomiky Ukrainy* [Proceedings of the scientific-practical conference. The role of monetary savings of the population in the development of Ukraine's economy], National Economic University, Kyiv, Ukraine, 19.02.2002, pp. 8–15.

Стаття надійшла до редакції 16.11.2020 р.